

16.11.2020.

P.16

ИЗВЈЕШТАЈ о оцјени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

- 1) Научно-наставно вијеће Правног факултета Универзитета у Бањој Луци је 20.10.2020. године донијело Одлуку о именовању Комисије за писање извјештаја о израђеној докторској дисертацији, бр. 12/3.710-VIII-6/20. кандидата мр Драгана Пауновића, под називом „Правна заблуда“.
- 2) Именована Комисија је у саставу:
 1. Др Милош Бабић, редовни професор, Ужа научна област Кривично право и кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци (у пензији), предсједник,
 2. Др Младенка Говедарица, ванредни професор, Ужа научна област Кривично право и кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, члан и
 3. Др Иванка Марковић, редовни професор, Ужа научна област Кривично право и кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Бања Луци, члан – ментор.
- 1) Навести датум и орган који је именовао комисију;
- 2) Навести састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, научно-наставног звања, назив уже научне области за коју је изабран у звање и назива универзитета/факултета/института на којем је члан комисије запослен.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

- 1) Драган, Милутин, Пауновић,
- 2) рођен 12.11.1970. Краљево, Република Србија
- 3) Универзитет у Крагујевцу, Правни факултет, кривичноправни смјер, магистар правних наука;
- 4) Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Мере, средства и методи сузбијања појавних облика организованог криминалитета, кривично право, 21.03. 2001. године;
- 5) Кривично право;
- 6) 11.05. 2017. пријавио докторску дисертацију на постдипломском докторском студију на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци, на кривичноправном студијском програму
- 1) Име, име једног родитеља, презиме;
- 2) Датум рођења, општина, држава;
- 3) Назив универзитета и факултета и назив студијског програма академских студија II циклуса, односно последиједипломских магистарских студија и стечено стручно/научно звање;
- 4) Факултет, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране магистарског рада;
- 5) Научна област из које је стечено научно звање магистра наука/академско звање мастера;
- 6) Година уписа на докторске студије и назив студијског програма.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

- 1) Правна заблуда;
- 2) 29.03.2018. године, Сенат Универзитета у Бањој Луци, Одлука бр. 02/04-3.852-34/18
- 3) Садржај докторске дисертације са страничењем:

Увод

1. Предмет и сврха рада.....	11
2. Циљеви.....	12
3. Хипотеза.....	13
4. Методе истраживања.....	16
5. Извори истраживања.....	17
6. Структура рада.....	18

I глава

ПОЈАМ ИНСТИТУТА ПРАВНЕ ЗАБЛУДЕ

1. Појам института правне заблуде.....	19
1.1. Општа теоријска разматрања.....	30
1.1.1. Кривица учиниоца кривичног дела.....	30
1.1.2. Психолошке теорије.....	43
1.1.3. Нормативне теорије.....	45
1.1.3.1. Теорија „пратећих околности и прекоривости“.....	47
1.1.3.2. Теорија „могућности да се захтева другачије понашање“.....	48
1.1.3.3. Велцлова теорија финалне радње.....	50
1.1.4. Психолошко-нормативне теорије.....	50
1.2. Схватања института правне заблуде у различитим правним системима.....	54
1.2.1. Група земаља са савременим решењем института правне заблуде.....	55
1.2.2. Група земаља са конзервативним решењем института правне заблуде.....	61
1.2.3. Сличности и разлике у начину решавања института правне заблуде.....	70
1.3. Оправданост института правне заблуде.....	73
1.4. Историјски развој института правне заблуде.....	79
1.5. Елементи правне заблуде.....	96
1.6. Врсте правне заблуде.....	101
1.6.1. Отклоњива заблуда.....	104
1.6.2. Неотклоњива заблуда.....	105
1.7. Кривичноправни ефекти.....	108
1.7.1. Отклоњива заблуда.....	108
1.7.2. Неотклоњива заблуда.....	109

1.8. Правна и стварна заблуда.....	111
1.8.1. Појмовно одређење и разлике.....	111
1.8.2. Узајамни однос.....	114
1.9. Однос према деликтима <i>mala in se</i> и <i>mala prohibita</i>	118
1.10. Однос према бланкетним кривичним делима.....	122

II глава

РАЗВОЈ ИНСТИТУТА ПРАВНЕ ЗАБЛУДЕ

1. Развој института правне заблуде.....	125
2. Правна заблуда у земљама вивше Југославије.....	136
2.1. Историја.....	137
2.2. Теоријска основа.....	144
2.3. Република Српска и Босна и Херцеговина.....	149
2.3.1. Нормативни оквир.....	150
2.3.2. Судска пракса.....	157
2.4. Република Србија.....	159
2.4.1. Нормативни оквир.....	159
2.4.2. Судска пракса.....	167
2.5. Република Хрватска.....	176
2.5.1. Нормативни оквир.....	177
2.5.2. Судска пракса.....	185
2.6. Перспективе.....	193
3. Институт правне заблуде у компаративним националним кривичноправним системима.....	196
3.1. Правна заблуда у Немачкој.....	197
3.1.1. Историјат и општи приступ.....	197
3.1.2. Нормативни оквир и теоријска основа.....	205
3.1.3. Судска пракса.....	216
3.1.4. Перспективе.....	226
3.2. Правна заблуда у САД.....	228
3.2.1. Историја и општи приступ.....	232
3.2.2. Нормативни оквир и теоријска основа.....	236
3.2.3. Судска пракса.....	242
3.2.4. Перспективе.....	257

3.3. Правна заблуда у другим земљама континенталног	
правног система	260
3.3.1. Француска.....	262
3.3.2. Италија.....	267
3.4. Правна заблуда у другим земљама англосаксонског	
правног система	270
3.4.1. Велика Британија.....	271
3.4.2. Јужноафричка Република.....	276
4. Институт правне заблуде у међународном кривичноправном систему	280
4.1. Општи приступ	280
4.2. Историјат и упоредни приказ националних и међународног	
кривичноправног система	286
4.3. Правна заблуда у Римском статуту	294
4.4. Правна заблуда пред Међународним кривичним судом	302
4.5. Правна заблуда пред другим међународним кривичним судовима	307
4.6. Перспективе	311
III глава	
ПРАВЦИ РАЗВОЈА ИНСТИТУТА ПРАВНЕ ЗАБЛУДЕ	
1. Могући правци развоја института правне заблуде	316
1.1. Основна обележја	316
1.2. Основни проблеми	323
1.3. Могући правци развоја	336
Закључна разматрања	342
Библиографија	351
4) Основни подаци о докторској дисертацији:	
• 361 страна;	
• Нема табела, слика, шема и графикона;	
• Број цитираних наслова у литератури: 177;	
• Поглавља:	
Увод	
I глава: Појам института правне заблуде	
II глава: Развој института правне заблуде	
III глава: Правци развоја института правне заблуде	
Закључна разматрања	
1) Наслов докторске дисертације;	
2) Вријеме и орган који је прихватио тему докторске дисертације	
3) Садржај докторске дисертације са страничењем;	
4) Истаћи основне податке о докторској дисертацији: обим, број табела, слика, шема, графикона, број цитиране литературе и навести поглавља.	

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

1) Основни разлог предузетих истраживања се налази у чињеници да је институт правне заблуде у поступку опште трансформације са свог традиционалног значења неизвињавајућег института садржаног у максими *ignorantia iuris nocet* према значењу које има извињавајући карактер, односно које ослобађа одговорности учиниоца кривичног дјела који је дјело извршио у правној заблуди. Фазу опште трансформације овог института карактеришу две специфичне крајности. Прва се састоји у томе да су кривичноправни системи који су задржали традиционалне формулације неизвињавајуће правне заблуде у поступку усвајања модификација овог института са крајњом последицом прихватања њених извињавајућих ефеката у одређеним ситуацијама. То прихватање се врши најчешће у дијелу судске праксе која на тај начин прави одступања чврстих теоријских значења овог института или кроз усвајања ставова врховних правосудних органа којима се давање извињавајућег карактера правној заблуди формализује. Са друге стране, они кривичноправни системи који су усвојили извињавајући карактер института правне заблуде су веома опрезни и рестриктивни у његовој примјени. Ту рестриктивност постижу прописивањем стриктних услова за примјену извињавајуће правне заблуде или кроз усвајања рестриктивних критеријума примјене овог института. Скоро сви кривичноправни системи на подручју бивше СФРЈ су се одлучили за прихватање извињавајућег карактера правне заблуде. Изузетак представља Кривични закон БиХ, Кривични закон Федерације БиХ и Кривични закон Брчко дистрикта БиХ. У складу са тим, одговор на питање у ком смјеру ће се даље кретати институт правне заблуде и које чињенице би се са тим у вези требале узети у обзир, је основни разлог због којег је истраживање предузето.

Да ли ће у поступку примјене института правне заблуде превладати традиционални или савремени приступ који се разликују по чињеници давања вредности извињавајућег карактера овом институту, као и да ли традиционално правно значење овог института има оправдања за даље постојање у околностима најширих савремених друштвених односа су основни проблеми везани за овај научно-истраживачки рад.

Предмет научно-истраживачког рада је институт правне заблуде у данашњем савременом друштву са освртом на његов карактер и облике у упоредном праву и праву Републике Српске и земљама бивше Југославије.

Основни циљ научно-истраживачког рада је представљање предности и недостатака оба модела института правне заблуде са крајњим циљем да се појединим кривичноправним системима укаже на принципе којих би се требали придржавати приликом усвајања властитих решења овог питања.

Полазна хипотеза научно-истраживачког рада представља став да традиционални институт правне заблуде који има извињавајући карактер и који је садржан у максими *ignorantia iuris neminem excusat*, односно да „непознавање права шкоди“ све више уступа мјесто извињавајућем облику овог института као логичном одговору на инфлацију прохибитивних норми савременог друштва.

Осим полазне, научно-истраживачки рад почива и на сљедеће три помоћне хипотезе:

Прва је да извињавајућа правна заблуда, иако институт савременог кривичног права, није постала доминантна у односу на њен традиционални облик.

Друга се заснива на ставу да се традиционални институт правне заблуде и њен извињавајући облик налазе у поступку теоријске и практичне транзиције.

Трећа се састоји у становишту да би савремена, а посебно транзициона друштва, морала нужно да усагласе своје одлуке о примјењеном облику института правне заблуде са потребама својих друштава уместо да некритички преузимају рјешења без претходно спроведене анализе потреба, криминално-политичких и правно-политичких разлога и могућих кривичноправних посљедица таквих одлука.

2) На основу консултоване литературе евидентно је да је институт правне заблуде тема која је слабо заступљена у научно-истраживачким радовима уопште. Један од разлога се налази и у чињеници да ово није често коришћен правни институт, између осталог и због чињенице да су се оптужена лица ријетко позивала на овај институт, како у системима у којима је он задржао своје традиционално значење, тако и у системима који су усвојили његов извињавајући карактер. Они кривичноправни системи који су усвојили извињавајући карактер овог института, примењују га веома рестриктивно и ријетко. Овај дуализам кривичноправних ефеката института правне заблуде егзистира у околностима све веће реалне немогућности савременог човјека да буде упознат са свим нормама које регулишу све области данашњег савременог друштва и да им се повинује. Стога је институт правне заблуде у овом моменту карактерисан трима битним и међусобно контрадикторним чињеницама. Прва се односи на извјесну владавину принципа *ignorantia iuris neminem excusat*, односно неизвињавајуће правне заблуде у већини глобалних кривичноправних

система. Друга на значајан тренд давања правној заблуди извињавајућег карактера у континенталним кривичноправним системима. Коначно, трећа се тиче пуклости хармонизације односа у друштву данашњице у коме је све више формалних регулација и све више непознавања прописа од стране просјечног грађанина савремене друштвене заједнице. Из тих разлога се појавило као научно оправдано, цјелиходно и корисно интензивирати научно-истраживачки рад на ову тему са циљем сагледавања узрока оваквог стања, реалних потреба за промјенама у начину третмана овог питања и вјероватних праваца развоја института правне заблуде у смислу њеног карактера у глобалним кривичноправним системима.

3) Допринос тезе научно-истраживачког рада се састоји управо у свеопштој анализи института правне заблуде у компаративним кривичноправним системима и дефинисању њихових предности и недостатака са приједлогом принципа на којима би одлука појединачних кривичноправних система о овом питању требало да почива.

4) Научно-истраживачки рад би требало да попуни теоријску грађу као основу даљих истраживања ове и сличних тема, док би се очекивани практични допринос дисертације налазио у предложеним принципима и условима којих би се кривичноправни системи требали придржавати приликом доношења одлуке о усвајању извињавајуће правне заблуде као доминантног института у својим системима.

- 1) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе;
- 2) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету);
- 3) Навести допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања;
- 4) Навести очекиване научне и прагматичне доприносе дисертације.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

1) Обрађивани материјал је теоријског, нормативног и електронског садржаја, прилагођен обрађиваној теми и сродним тематским областима и критеријумима који су адекватни предмету и циљу истраживања. У складу са тим, кандидат се руководио критеријумима равномјерне заступљености литературе из свих обрађиваних кривичноправних система, критеријумима подједнаког присуства нормативне и теоријске литературе, критеријумима избора литературе из адекватних извора и литературе у којој је присутна аргументација и присталица и противника имплементације извињавајуће правне заблуде у савременим кривичноправним системима.

2) Примјењени методи истраживања су:

1. Адекватни, довољно тачни и савремени са аспекта достигнућа у истраживањима института правне заблуде у савременој литератури и практичним изворима оба доминантна кривичноправна система у свијету;
2. У односу на иницијални план истраживања је дошло до промјене у односу на план истраживања приложен приликом пријаве докторске тезе. Промјена се односи на измјену редосљеда представљања института правне заблуде у компаративним и кривичноправним системима на простору бивше Југославије;
3. Обрађивани параметри представљени у садржајним поглављима и областима су пружили довољно елемената за поуздано истраживање теме научно-истраживачког рада;
4. Статистичка обрада података је адекватна, иако је карактер обрађене теме такав да не захтијева значајну статистичку обраду.

1) Објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;

2) Дати кратак увид у примијењени метод истраживања при чему је важно оцијенити сљедеће:

1. Да ли су примијењене методе истраживања адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
2. Да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
3. Да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
4. Да ли је статистичка обрада података адекватна.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

- 1) Кандидат је научно-истраживачким радом дошао до следећих битних резултата:
1. Иако је највећи део европских континенталних кривичноправних система усвојио извињавајући карактер института правне заблуде, максима *ignorantia iuris neminet excusat*, односно „правна заблуда не извињава“ је још увек глобално доминантан кривичноправни ефекат института правне заблуде;
 2. Само неотклоњива правна заблуда представља основ за ослобађање од кривице или кривичне одговорности учиниоца кривичног дјела у системима који су прихватили њен извињавајући карактер, односно може довести до блажег кажњавања или ослобађања од казне у системима који су задржали традиционални неизвињавајући карактер правне заблуде и
 3. Ослобађање од одговорности у случају истицања приговора правне заблуде је могуће само у случају административних или прохибитивних норми, односно *malum prohibitum* кривичних дела, док је та могућност скоро непостојећа у случају природних или *malum in se* кривичних дјела.
- 2) Добијени резултати су јасно приказани, правилно, логично и јасно протумачени у поређењу са резултатима других аутора, при чему је кандидат показао довољно критичан став и однос према добијеним резултатима и њиховој анализи.
- 3) У научно-истраживачком раду се дошло до нових сазнања која се састоје у томе да извињавајућа правна заблуда, иако евидентно перспективна у европским континенталним кривичноправним системима, није доминантна у општим кривичноправним системима, било континенталне или прецедентне провинцијенције, као и да су обе групе кривичноправних система у поступку преиспитивања својих актуелних рјешења. Они који су остали вјерни традиционалним облицима института правне заблуде врше његово модификовање уважавањем појединих ситуација у којима је институт правне заблуде добио извињавајући карактер, док су правни системи који су усвојили извињавајући карактер правне заблуде извршили његово додатно ограничавање прописујући веома строге и рестриктивне услове за његову примјену.
- Теоријски и практични допринос ових сазнања је евидентан.
- На основу њих је могуће профилисати нове истраживачке задатке као што су:
1. Да ли и због чега су већински кривичноправни системи још увек резервисани према ширем прихватању института правне заблуде као извињавајуће околности?
 2. Да ли је адекватнији приступ општег прихватања извињавајуће правне заблуде у кривичноправним законодавствима или селективног одређивања услова под којима се одређене радње неће сматрати кривичним дјелом, као што је то случај у Украјини, САД и појединим другим земљама?
 3. Истраживање услова у којима реална и објективна немогућност просјечног човјека да познаје све позитивне регулације у савременом друштву утиче на заштиту његових основних права и слобода у којима је имплементирање извињавајуће правне заблуде оправдано или не и којим модалитетима је најадекватније извршити имплементирање извињавајуће правне заблуде?

- 1) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- 2) Оцијенити да ли су добијени резултати јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- 3) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

- 1) Најзначајније чињенице које тези дају научну вриједност су следеће:

На основу свега наведеног у извјештају, Комисија закључује да докторска дисертација мр Драгана Пауновића, под насловом „Правна заблуда“, представља самосталан и оригиналан научни рад. Квалитетном научном анализом доктринарне или теоријске основе и владајућих нормативних рјешења института правне заблуде у кривичноправним системима, те компаративном анализом судских одлука у којима је примјењен институт правне заблуде, кандидат је дао свој научни допринос развоју кривичноправне мисли о институту правне заблуде. Осим традиционалних континенталних кривичноправних система Европске Уније који су већински прихватили извињавајућу правну заблуду, у тези су обрађени и кривичноправни

системи бивших доминантних социјалистичких земаља који су представљали незаобилазне компаративне системе у бившој Југославији док су данас скоро изостављени и представљају ријеткост у научним анализама и научно-истраживачким радовима. Критички дио анализе представља чињеницу од посебног значаја јер је заснован на научно образложеној критици свих елемената института правне заблуде, без обзира да ли је извињавајућа или не и без обзира да ли је доминантна у континенталним или прецедентним кривичноправним системима. Ово се посебно односи на критику некритичког прихватања одређених кривичноправних института у кривичноправним системима земаља бивше Југославије без реално сагледаних потреба и извршених анализа објективних криминално и правно-политичких потреба тих земаља. Такав облик критике је усаглашен и аргументован озбиљном критичком анализом истакнутих правних теоретичара на простору БиХ и Републике Српске, што је од посебног значаја за овај научно-истраживачки рад.

2) Стога, Комисија даје:

ПРИЈЕДЛОГ

Будући да понуђени рад задовољава критерије докторског рада, Комисија једногласно предлаже Научно-наставном вијећу Правног факултета Универзитета у Бањој Луци да донесе следеће одлуке:

1. да се докторска теза кандидата мр Драгана Пауновића, под насловом „Правна заблуда“ прихвати као самосталан научни рад који задовољава захтјеве за рад оваквог карактера и
2. да се именује Комисија за јавну одбрану рада.

- 1) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- 2) На основу укупне оцјене дисертације комисија предлаже:
 - да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана,
 - да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни или измијени) или
 - да се докторска дисертација одбија.

Датум: 10.11.2020.године

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.
 Проф. др Милош Бабић, редовни професор (у пензији) за Ужу научну област Кривично право и кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, предсједник

 Проф. др Младенка Говедарица, ванредни професор за Ужу научну област Кривично право и кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, члан

3.
 Проф. Др Иванка Марковић, редовни професор за Ужу научну област Кривично прво и кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, члан - ментор